

Skånskt lantbruk

En snabb blick in i framtiden till år 2025

G.A. Johansson, L. Jonasson, H. Rosenqvist, K. Yngwe (red)
2014
Hushållningssällskapet Skåne och Länsstyrelsen i Skåne län

Länsstyrelsen
Skåne

Europeiska jordbruksfonden för
landbygdsutveckling: Europeiska
investeringar i landsbygdsområden

*Rapporten är finansierad med
EU-medel via Landsbygdsprogrammet vid
Länsstyrelsen i Skåne län*

Hur ser skåniskt lantbruk ut år 2025?

Denna skrift är en kortversion av rapporten "Skåniskt lantbruk – en blick in i framtiden till år 2025" som skrivits av Gunnar A Johansson, Lars Jonasson, Håkan Rosenqvist och Kristina Yngwe. I rapporten görs en beskrivning av utvecklingen sedan 2001, läget år 2013 kartläggs och utvecklingen fram till år 2025 prognostiseras. Några av de frågor som behandlas är hur företagsstrukturen ser ut idag, hur sammansättningen kommer att förändras fram till år 2025 och vad respektive företag gör då. Syftet med rapporten är att den ska utgöra ett underlag för lantbruksföretag, organisationer, myndigheter och forskningsinstitutioner att rusta sig inför framtiden.

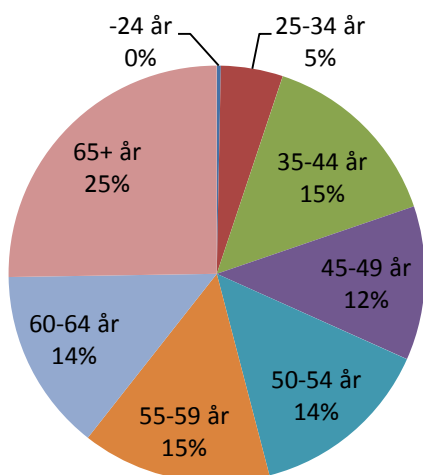
I denna kortversion görs några nerlag kring hur Skånes lantbruk kan förväntas se ut år 2025 vad gäller företagsstruktur, areal och fördelning av åker- och betesmark och hur några olika branscher förväntas utvecklas under den kommande tioårsperioden.

Färre lantbruksföretag och färre sysselsatta i lantbruket

Befolkningen i Skåne ökar sakta men säkert. Den långsiktiga trenden är en ökning med en procent per år. Antalet stadigvarande sysselsatta i jordbruket minskar däremot. Den underliggande minskningstakten under senare delen av tjugohundralet är en procent per år. Samtidigt har de små och medelstora lantbruksföretagen minskat i antal, men minskningen i sysselsättning dämpas något av att det blir fler anställda på större lantbruksföretag. Den pågående strukturomvandlingen illustreras bland annat av att jordbruksmarken inte försvinner i samma takt som antalet företag. Arealen från nedlagda företag köps eller arrenderas i stället av kvarvarande jordbruk så att dessa kan expandera arealmässigt. Detta är ofta en förutsättning för att bibehålla sysselsättningen.

Åldrande lantbrukarkår

Lantbrukarkåren har en hög medelålder. 54 % är över 55 år och 25 % är folkpensionärer. Medelåldern har också stigit under den senaste 10-årsperioden. Det är framför allt antalet brukare under 45 år som sjunkit och andelen över 60 år som ökat. Utvecklingen kan förväntas fortsätta i samma riktning under de kommande tio åren.

Större och mer specialiserade företag inom animalieproduktion

Ett tydligt mönster är att de animalieproducerande företagen minskar kraftigt i antal. Minskningen är störst bland de mellanstora företagen. Mjölken är det tydligaste exemplet. Antalet mjölkföretag har halverats under en 10-årsperiod. Deltidsjordbruken med 10 till 15 mjölkkor har i princip försvunnit under 1990-talet och familj jordbruken med cirka 30 kor minskade i snabb takt under 2000-talet och inte många var kvar år 2010.

Vägs det beräknade läget år 2025 ihop med den förväntade årliga förändringen framgår det tydligt att utvecklingen går mot en tudelning. Mjölkföretagen och svinföretagen går mot att antalet företag minskar kraftigt och de små och medelstora försvinner nästan helt. De stora företagen ökar inte i antal. De ökar däremot i storlek vilket innebär att de står för en allt större del av produktionen av mjölk och griskött.

Växtodlingsföretagen minskar dock inte i antal på samma sätt. Både de minsta fritidslantbruken och medelstora växtodlingsföretagen med 1-3 sysselsatta ökar i antal. Det verkar som det traditionella familj jordbruket gynnas av den tekniska utvecklingen och genom inköpta tjänster och samverkan lyckats skapa en rationell produktion.

Samma utveckling ser vi hos nötköttsproducenterna, där de företag som omfattar mindre än en heltidstjänst i stort sett bibehålls i antal företag till år 2025. Det handlar ofta om före detta mjölkgårdar som växlar över till nötkött när brukaren närmar sig pensionsåldern.

Jordbruksmarken och betesmarken minskar

Nedläggningen av åkermark har gått med en stadig takt av 0,3 procent sedan 1932. En framskrivning av trenden ger att år 2025 har Skånes åkerareal minskat med ca 1200 ha per år. Av den åkermark som försvinner är det en huvuddel som försvinner i de specialiserade slättbygderna. Även betesmarken förväntas minska med 600 hektar per år eller drygt en procent.

Trots vissa svagheter i kopplingen mellan statistik och verklighet kan det konstateras att den genomsnittliga arealen per företag har ökat från nio hektar åker och ett hektar betesmark 1932 till fyrtioåtta hektar åker och 6 hektar betesmark år 2012. De skånska lantbruken är alltså fem gånger större idag än vad de var för 70 år sedan, och trenden med större medelareal per lantbruk ser ut att hålla i sig till år 2025. Drygt 80 procent av all åkermark förväntas år 2025 brukas av de 50 procent av lantbruksföretagen som är helt specialiserade på växtodling. Småbruken som i antal utgör en tredjedel av alla lantbruksföretag förväntas dock bara bruka 2 procent av åkermarken. Detta indikerar en mycket stark specialisering.

För betesmark kommer dock ca en femtedel brukas av företag med mindre än en heltidstjänst. Detta är den grupp av företag som till stor del består av pensionerade mjölkproducenter. Frågan är dock vad som händer med dessa betesmarker när dessa brukare inte heller orkar ha köttdjur.

Småbruken bör också nämnas i sammanhanget. De är många till antalet men saknar i stort sett betydelse för jordbruksproduktionen. När det gäller bevarandet av landskapsbilden och den biologiska mångfalden är de dock viktiga. De förväntas svara för öppethållandet av närmare 8 000 hektar ängs- och betesmarker vilket motsvarar 16 procent av Skånes areal år 2025.

Skåne år 2025 (år 2012):

Antal företag, st: 7999 (9337)

Antal sysselsatta inom jordbruket, st:

20 918 (21 383)

Antal kor, st: 31 192 (38 981)

Avkastning mjölk, kg/ko:

10 001 (9473)

Antal suggor, st: 25 092 (42 794)

Antal får, st: 45 000 (29 900)

Antal hästar: 29171 (17 953)

Areal åkermark, ha: 431 510
(445396)

Areal betesmark, ha: 48 875 (57 208)

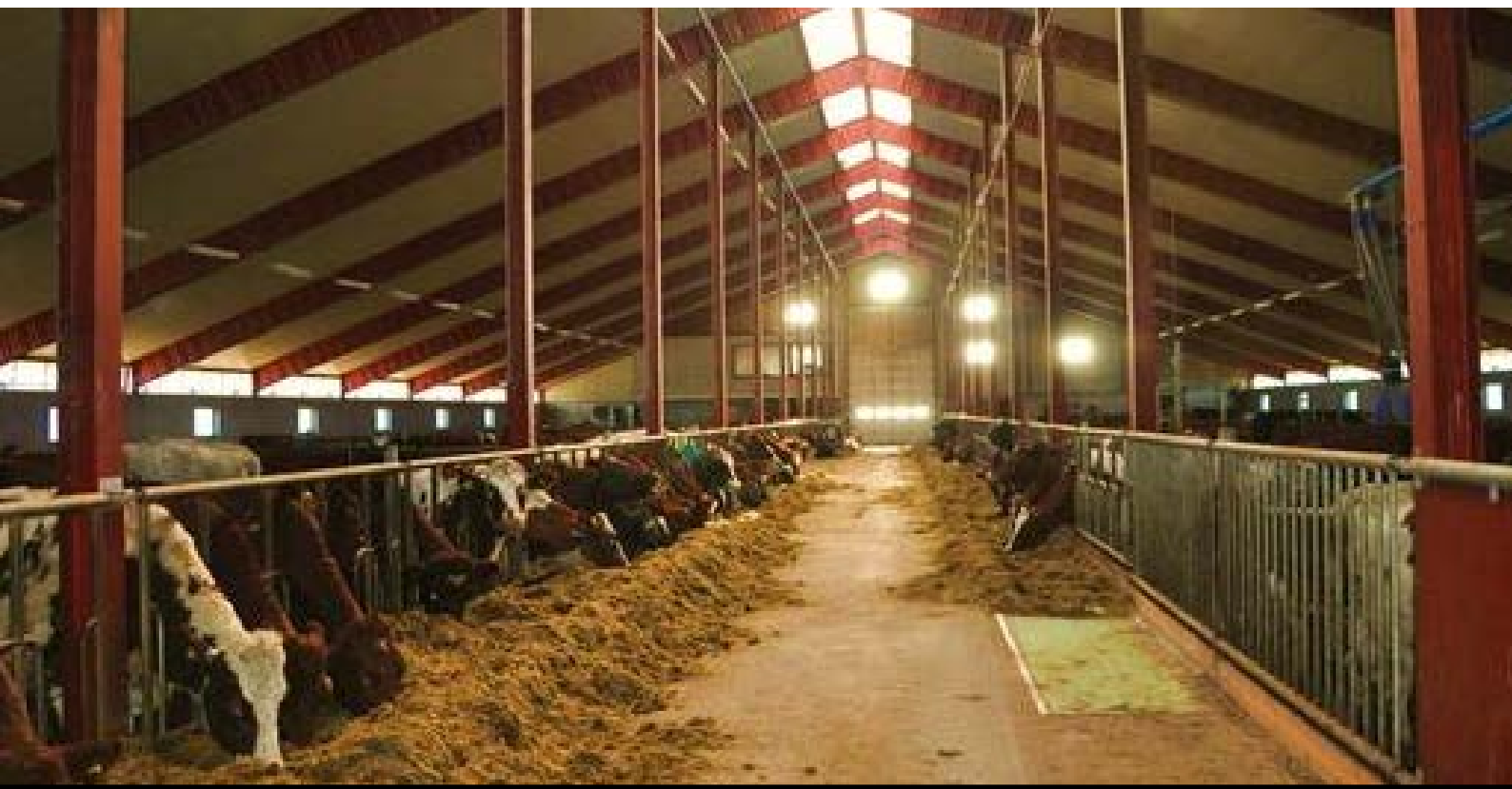
Ekologisk odling, ha: 38 245 (17 731)

Växthusyta, m²: 1038 (2011: 1358)

Frilandsareal, ha: 10688 (2011: 7774)

Småskalig nötköttproduktion kommer vara viktig för bevarandet av landskapsbilden.

Mjolkproduktionen kommer att koncentreras till stora specialiserade mjölgårdar. Mjölkinvägningen kan dock se ut att hålla sig kring en stabil nivå om de senaste årens trend håller i sig.

Minskande mjölkproduktion eller ett trendbrott?

För mjölkorna har den långsiktiga trenden varit en minskning med 2-3 procent per år men takten har varit lägre de senaste åren. Trots att avkastningen trendmässigt har stigit med c:a 1,5 procent per år innebär det att mjölkproduktionen minskar till år 2025. Ett intressant trendbrott har skett 2010-2013 då den totala produktionen av mjölk i Skåne i princip varit oförändrad mellan åren. Bedömningen kan då vara att produktionen inte kommer att minska så mycket som trendframskrivningen visar.

Familjeföretag med ca 45 kor försvinner i snabb takt och denna utveckling förväntas fortsätta till år 2025. De stora specialiserade mjölgårdarna förväntas dominera mjölkproduktionen år 2025. Gruppen över 5 600 standardtimmar förväntas ensamma att svara för över 70 % produktionen. Det handlar då om knappt 70 besättningar med cirka 300 kor.

Konjunktur känsliga svin

På 20 år har antalet suggor minskat till hälften i Skåne. Minskningen har under de senaste 10 åren gått snabbare. Detta återspeglar sig också i att antalet slaktsvin och smågrisar minskat i samma utsträckning. Trenden visar på en fortsatt snabb nedgång eftersom detta är den generella utvecklingen sedan mitten av 90-talet. Om inte investeringstakten i nya anläggningar ökar väsentligt kommer trenden att fortsätta och en ytterligare nästan en halvering av produktionen att ske fram till 2025.

Stabil nötköttsproduktion

Eftersom antalet am- och dikor varit mycket stabilt de senaste 20 åren trots att stödet till am- och dikorna förändrats och tagits bort finns ingen anledning tro annat än att produktionen skall hålla sig på samma nivå de närmaste 10 åren.

Fler får och höns

Får och höns har inget annat gemensamt än att utvecklingen av antalet djur har varit likartad i Skåne. Antalet får har ökat kraftigt under senaste 10 åren och förväntas öka även till år 2025.

Grisproduktionen riskerar att halveras till år 2025 om de senaste årens trender håller i sig.

Ökade inkomster från energi

På uppvärmningssidan är redan biobränsle den klart viktigaste råvaran för fjärrvärme, vilket gör att tillväxten inom fjärrvärmesektorn kanske kan ses som måttlig.

För biogas och flytande biobränslen finns det en helt annan tillväxtpotential än för värme.

Andelen av stallgödseln som används i biogasproduktion förväntas öka och biogasproduktionen väntas utgöra ytterligare en investeringsmöjlighet för lantbruket.

Den största delen av den vindkraftverksproduktion som finns idag kommer också att finnas år 2025. Det är sannolikt att det kommer att skrotas färre antal MWh elproduktion än vad kommer att byggas nya. Därmed kan intäkterna till lantbruket från vindkraft förväntas öka.

Solenergi är lättare att göra småskaliga investeringar i än för vindkraften. Att investera i solenergianläggningar kan vara ett sätt att diversifiera och expandera sitt företag i omsättning.

Färre men större trädgårdsföretag

Både antal företag med växthus och antal frilandsodlingar förväntas sjunka ganska mycket fram till år 2025. I gengäld bedöms medelarealen per företag i runda tal ha fördubblats eller t o m mer än fördubblats för frilandsodlingarna.

Det totala antalet sysselsatta i trädgårdsnäringen minskar, men de som arbetar i trädgårdsnäringen kommer att arbeta fler timmar per person. Detta kan ses som en indikation på att säsongsanställd arbetskraft minskar, vilket kan tänkas bero på en ökad mekaniseringsgrad, samt att företagen blir större.

Gårdsförädling och turism ökar

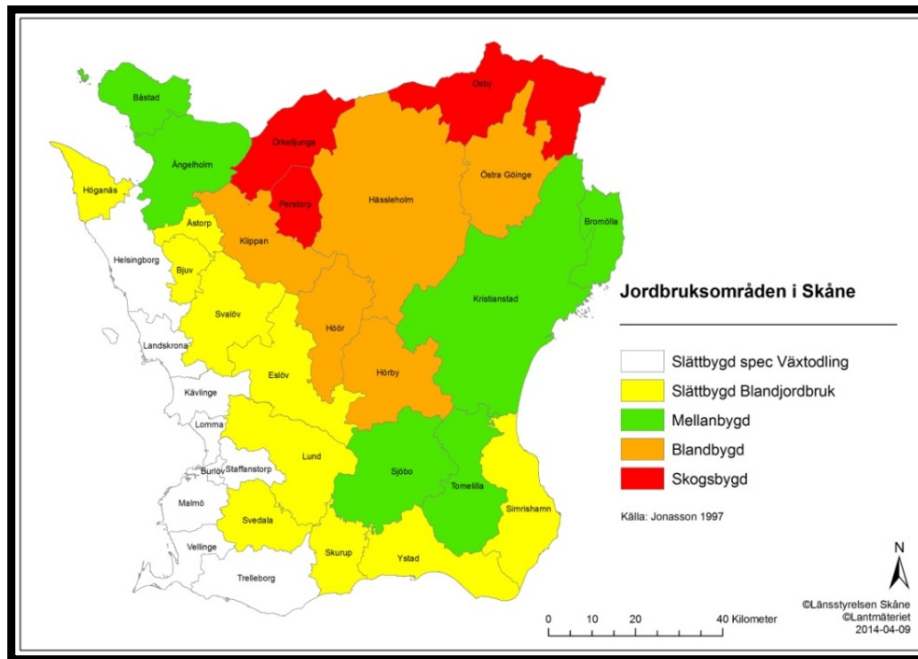
Antalet skånska lantbruk som har någon verksamhet i livsmedelsförädling eller turism har ökat markant mellan 1999 och 2010 och ökningen kan förväntas fortsätta till 2025. Även om gårdsförsäljningen växer i termer av antal lantbruk med gårdsförsäljning är den dock idag fortfarande en marginell företeelse i såväl gårdars verksamhet som i skånsk livsmedelsförädling.

Trädgårdsnäringen står sig starkt men blir mer maskinintensivt.

Energiproduktionen spås öka, framförallt kan solceller bli ett extra ben att stå på för de skånska lantbruken.

Stora skillnader i hur lantbruket utvecklas i de olika jordbruksområdena.

Mellanbygden är den region i Skåne där jordbruket har starkast ställning idag. Produktionen av mjölk och gris är stark och har inte minskat så mycket som i andra regioner. Mellanbygden har stärkt sina positioner när det gäller mjölk.

Blandbygden uppvisar en utveckling som ligger mellan det som skett i skogsbygden och det som skett i mellanbygden. I blandbygden har idisslarna i hög grad blivit kvar medan svinen minskat starkt.

Skogsbygden har minskat animalieproduktionen. Åkermarken försvinner dock inte i så snabb takt som tidigare utan landskapet hålls öppet men med en mycket extensiv drift. Odling av avsalugrödor förekommer knappt. Trenden tycks vara en satsning på produktionsgrenar som är lättskötta och som går bra att kombinera med annan sysselsättning, som extensiv nöt- eller fårproduktion.

Slättbygden med specialiserad växtodling har blivit mer specialiserad de senaste åren. Djurhållningen var låg redan tidigare, och har minskat ytterligare och då framförallt svinproduktionen.

Slättbygden med blandat jordbruk har haft en liknande utveckling med ökande specialisering och minskande animalieproduktion. Eftersom denna region inte har varit lika specialiserad tidigare har genomslaget blivit desto kraftigare.

Växtodlingen har blivit mer specialiserad i vissa delar av slättbygden, medan spannmålsproduktionen kan förväntas försvinna helt i skogsbygden.

Hur påverkar förändrade priser och förändrade gårdsstöd?

Tittar man på hur förändrade priser och förändrade gårdsstöd påverkar utvecklingen kan man konstatera att trots stora skillnader i priser och EU-ersättningar uppvisar de olika framtidsscenarierna en relativt samstämmig bild när det gäller det skånska lantbrukets framtid. Produktionen ökar någon men det krävs färre personer för att klara detta. Den brukade arealen och antalet djur minskar också lite och detta är fullt möjligt tack vara högre skördar per hektar och högre avkastning per djur i termer av avkastning per ko och antal smågrisar per sugga.

Den utjämning av gårdsstödet och omfördelningen till nötbidrag som föreslagits medför sänkt gårdsstöd på den bästa marken och detta medför mindre pengar till Skåne totalt sett även om skogsbygden gynnas. I pengar handlar det om cirka 200 miljoner som omfördelas från Skåne till andra delar av Sverige.

Värdet på marken kan komma att sjunka kraftigt om prognoserna slår in. Procentuellt påverkas mellanbygden kraftigast men i absoluta tal är effekten störst för den bästa marken och då speciellt om gårdsstödet jämnas ut och sänks till förmån för ett djurbidrag.

Pressad växtodling

Spannmål och oljevaxter ökar i samtliga scenarier. Detta i kraft av högre skörd per hektar och relativt oförändrad areal.

Socketbetorna är svårare att beräkna. Nu styrs produktionen av kvoter men detta system avskaffas 2017. Effekten blir lägre pris på grund av ökat utbud från de länder som hämmas mest av kvoteringen. Detta skulle göra att socketbetorna blev mindre lönsamma än spannmål och oljevaxter och därför skulle odlingen upphöra.

I slättbygden med specialiserad växtodling skulle OECD:s prognos kombinerad med föreslagna ändringar av gårdsstödet sätta störst press på lönsamheten.

Mjölken står sig starkt

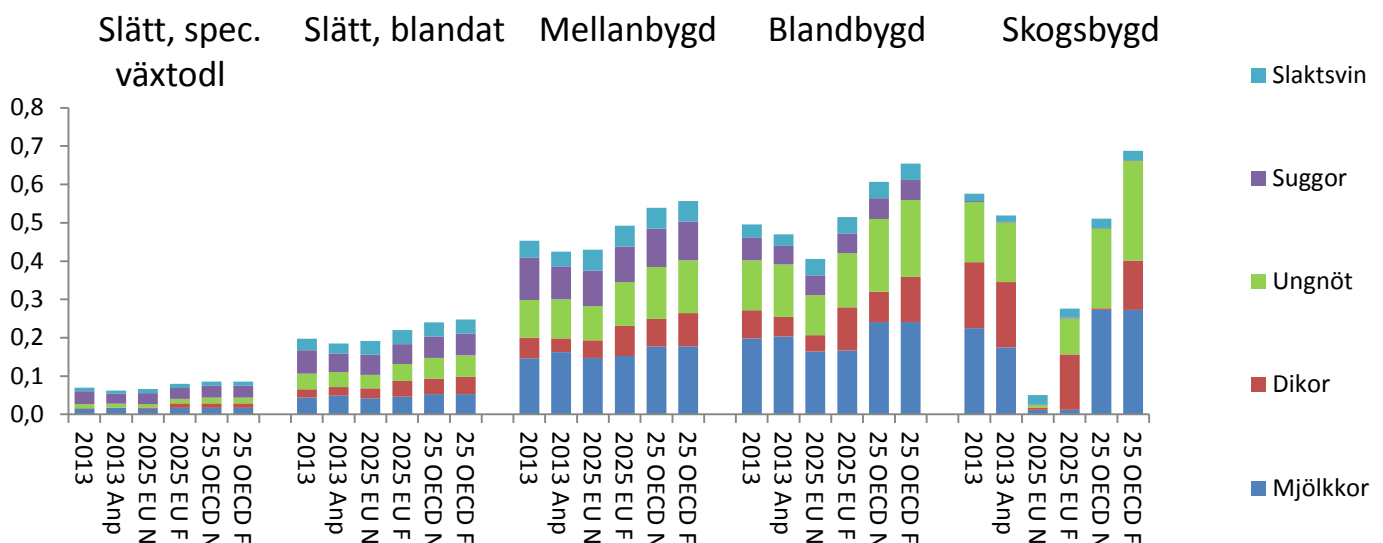
Konkurrenskraften för skånsk mjölkproduktion är också stark i de fyra framtidsscenarierna. Trots stora skillnader i priser och ersättningar handlar det genomgående om oförändrad eller ökande volym.

Nötkött framåt med nya stöd

De fyra framtidsscenarierna ger väldigt olika resultat för dikorna eftersom ett förändrat gårdsstöd påverkar nötköttsproduktionen i hög grad. Utjämnat gårdsstöd och nötbidrag skulle öka nötköttsproduktionen till år 2025.

Gris och fågel stabilt

Gris, kyckling och ägg förutspås få en god utveckling. De prisändringar som uppkommer skulle i stort sett motsvara de produktivetsförbättringar som sker. För kyckling och ägg går det jämnt upp vilket innebär oförändrad volym. Grisproduktionen skulle till och med kunna öka. Detta förutsätter dock att produktivetsökningarna fortsätter i samma takt som nu med allt fler levande smågrisar per sugga och år.

Djurtäthet i de olika områdena år 2013, år 2025 med priser enligt EU-kommissionen och nuvarande gårdsstöd (2025 EU N), år 2025 med priser enligt EU-kommissionen och föreslaget gårdsstöd (2025 EU F), år 2025 med priser enligt OECD/FAO och nuvarande gårdsstöd (2025 OECD N) samt år 2025 med priser enligt OECD/FAO och föreslaget gårdsstöd (2025 OECD F).